

[04@01@000](#) בלק בן צפור (כ"ה בה"ה וברומא ואלקבץ אבל בזיטאמיר ובאוהח"ק דפוס א' ובאמשטרדם ובווינאציה ליתא לב' תיבות "בן צפור") את כל אשר עשה ישראל לאמורי (כ"ה ברומא עם אות ו.) @02@02 אמר, אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם, לא עמדו בפניהם, אנו על אחת כמה וכמה, לפיכך (רק מן מ"ג ואילך מסיימת רש"י ראשון "לפיכך ויגר מואב", ורש"י השנייה מתחלת ד"ה "ויגר", לשון מורא, וכן עשו החומשים שלפנינו, לקט בהיר מאירת עינים ועוז והדר, אבל ליכא שום דפוס ראשון באופן זה, אלא בדפוס א' ורומא ואלקבץ ואמשטרדם ובווינאציה הגירסא, לפיכך ויגר מואב, ואח"כ דגוש כזה . ואח"כ לשון מורא (רק באמשטרדם ודפוס א' יש דגוש וכן הוא ברא"ס ולבוש ועוד, אבל ברומא ואלקבץ ובווינאציה ליכא דגוש אלא המשך אחד הוא) וכן כתב ביוסף דעת דהמשך אחד הוא, אבל בה"ה וזיטאמיר ואוהח"ק דפוס א' מסיימת רש"י הראשון בתיבת "לפיכך" ואח"כ איתא (ג) והדיבור המתחיל השני הוא "ויגר מואב" ולא "ויגר" לחוד כמו שעשו בחומשים החדשים שמן מ"ג ולהלן, וכדי שלא יהיה מהפכה גדולה בתחילת הסדרה לכאורה נכון כדרך שכתבתי, כחומש ה"ה וזיטאמיר ואוהח"ק דפוס א', דבאופן כזה אם מלמד דרדקי לומר רש"י ראשון יוכל לומר דתיבת "לפיכך" הוא המשך לדיבור שאחר זה "ויגר מואב", ומי שרוצה ללמוד רש"י השני יהא צריך להוסיף תיבת "מואב" שחסר מחומשים שלפנינו) @04@01@000 ויגר מואב. @02@02 לשון מורא, כמו גורו לָכֶם @82@ (איוב יט, כט) : @03@000 ויקץ מואב. @02@02 קצו בחייהם (כמו קְצַתִּי בְחַיִּי @82@ (בראשית כז, מז) @02@ והוא מקרא קצר (כ"ה בה"ה וזיטאמיר במוסגר) : @04@01@000 אל זקני מדין. @02@02 והלא מעולם היו שונאים זה את זה, שנאמר הַמֶּכָּה אֶת מִדְיָן בַּשָּׂדֶה מוֹאֵב @82@ (בראשית לו, לה) @02@ שבאו מדין על מואב למלחמה, אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם. ומה (כ"ה בה"ה וזיטאמיר ודפוס א' ורומא ואלקבץ וכ"ה בחומשים שלפנינו, אבל באמשטרדם ובווינאציה ובאוהח"ק דפוס א' "מה" וכן גרס הרא"ס) ראו(בכל השמונה דפוסים ישנים שראיתי הגירסא "ראו", דפוס א' ורומא ואלקבץ ואמשטרדם ובווינאציה ובאוהח"ק דפוס א' ובה"ה וזיטאמיר וכן גרס ביוסף דעת וגור אריה, ורק מן מ"ג ולהלן "ראה", חוץ הרא"ס גרס "ראה", אבל אח"כ בלשון רש"י הוא גם לשון רבים, "שראו" אמרו" נשאל"י) מואב ליטול עצה ממדין, כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם, אמרו, מנהיגם של אלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מדתו, אמרו להם (כ"ה בה"ה וברומא, אבל בזיטאמיר "לוי"), אין כחו אלא בפיו, אמרו, אף אנו נבוא (כ"ה בווינאציה עם אות ו') עליהם באדם שכחו בפיו : @03@000 כלחוך השור. @02@02 כל מה שהשור מלחך אין בו סימן (כ"ה בה"ה ובחומשים שלפנינו, אבל בדפוס א' ובזיטאמיר ואלקבץ ואמשטרדם ובווינאציה ובאוהח"ק דפוס א' ליתא תיבת "סימן") ברכה : @03@000 בעת ההיא. @02@02 לא היה ראוי למלכות, מנסיכי מדין היה, וכיון שמת סיחון מנוהו עליהם לצורך שעה : @04@01@000 פתורה. @02@02 כשולחני (כ"ה בה"ה עם אות ו', אבל בזיטאמיר "כשלחני") הזה שהכל מריצין לו מעות, כך כל המלכים מריצין לו אגרותיהם. ולפי פשוטו של מקרא, כך שם המקום : @03@000 ארץ בני עמו. @02@02 של בלק, משם היה, וזה היה מתנבא ואומר לו, עתיד אתה למלוך. ואם תאמר, מפני מה השרה הקדוש ברוך הוא שכנתו על גוי רשע (כ"ה ברומא ובדפוס א', אבל בה"ה "עכו"ם רשע", ובזיטאמיר חסר מן ואם תאמר עד סוף רש"י משום צענוזר), כדי שלא יהא פתחון פה לאומות (כ"ה בדפוס א', וברומא "לאומות העולם" ובה"ה "לעכו"ם") לומר, אילו היו (כ"ה ברומא ואלקבץ ובווינאציה ואמשטרדם ובאוהח"ק דפוס א' ובחומשים שלפנינו, אבל בה"ה ובדפוס א' "היה") לנו נביאים חזרנו למוטב, העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם, שבתחלה היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות : @03@000 לקרוא (כ"ה באלקבץ עם אות ו) לו. @02@02 הקריאה היתה שלו (כ"ה בזיטאמיר וברומא ובחומשים שלפנינו, אבל בה"ה "שלו היתה") ולהנאתו, שהיה פוסק לו ממון הרבה : @03@000 עם יצא ממצרים. @02@02 ואם תאמר מה מזיקך : @03@000 הנה כסה את עין הארץ. @02@02 סיחון ועוג שהיו שומרים אותנו, עמדו עליהם והרגום : @03@000 והוא יושב ממלי. @02@02 חסר כתיב, קרובים הם להכריתני, כמו כי אֶמְלֵם @82@ (תהלים קיח, ט) : @04@01@000 אנכי ונָכָה בו. @02@02 דבר אחר, לשון (כ"ה בה"ה, אבל בזיטאמיר "בלשון") משנה (כ"ה בה"ה אבל בזיטאמיר איתא כאן "מייעוט") הוא @82@ (בבא מציעא קה:) @02@, מנכה לו מן הדמים, לחסר מהם מעט : @03@000 כי ידעתי וגוי. @02@02 על ידי מלחמת סיחון שעזרתו להכות את מואב : @04@01@000 וקסמים בידם. @02@02 כל מיני קסמים, שלא

יאמר אין כלי תשמישי עמי. דבר אחר, קסם זה נטלו בידם זקני מדין, אמרו, אם יבא עמנו בפעם הזאת יש בו ממש, ואם ידחנו, אין בו תועלת, לפיכך כשאמר להם לינו פה הלילה @82(פסוק ח)@02 אמרו אין בו תקוה, הניחוהו והלכו להם, שנאמר וישבו שרי מואב עם בלעם @82(שם)@02 אבל זקני מדין הלכו להם : @04(ח)@01@00לינו פה הלילה. @02@02 אין רוח הקודש (כ"ה בה"ה עם אות ו) שורה עליו אלא בלילה, וכן לכל נביאי אומות העולם (כ"ה ברומא, אבל בה"ה "עכו"ם", ובזיטאמיר חסר משום צענזור), וכן לבן בחלום הלילה, שנאמר ויבא אלהים (כ"ה בה"ה כלשון הפסוק, אבל בזיטאמיר ואמשטרדם ובוינאציה "ויאמר ה', וברומא ואלקבץ ובדפוס א' רק "אל לבן הארמי בחלום הלילה") אל לבן הארמי בחלום הלילה @82(בראשית לא, כד)@02, כאדם ההולך אצל פלגשו בהחבא (כ"ה בה"ה אבל בזיטאמיר חסר ה' תיבות אלו משום צענזור) : @03@00כאשר ידבר ה' אלי. @02@02 אם ימליכני ללכת עם בני אדם כמותכם אלך עמכם, שמא אין כבודו לתתי להלך אלא עם שרים גדולים מכם : @03@00וישב. @02@02 לשון עכבה : @04(ט)@01@00מי האנשים האלה עמד. @02@02 להטעותו בא @82(בזיטאמיר ליכא מוסגר זה, אבל כ"ה בה"ה ובאוהח"ק דפוס א') רצה לומר, ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם, כוונת השם יתברך שאמר מי האנשים היתה לטובה, לכונו עמו בדברים, כמו שפירש רש"י בפרשת בראשית (ג, ט) בתיבת אִיכָה, אך בא לבלעם לטעות כי הוא טעה)@02, אמר, פעמים שאין הכל גלוי לפניו, אין (כ"ה בזיטאמיר ובדפוס א' ובאוהח"ק דפוס א' ובוינאציה ובאמשטרדם ובחומשים שלפנינו "אין", אבל ברומא ואלקבץ "ואין") דעתו שוה עליו, אף אני אראה עת שאוכל לקלל ולא יבין : @04(י)@01@00בלק בן צפור וגוי. @02@02 אף על פי שאיני חשוב בעיניך, חשוב אני בעיני המלכים : @04(יא)@01@00קבה לי. @02@02 זו קשה מאַךָּה לי @82(לעיל פסוק ו)@02, שהוא נוקב ומפרש : @03@00וגרשתיו. @02@02 מן העולם, ובלק לא אמר אלא וַאֲנִי־שָׁנוּ מִן הָאָרֶץ @82(שם)@02 איני מבקש אלא להסיעם מעלי, ובלעם היה שונאם יותר מבלק : @04(יב)@01@00לא תלך עמהם. @02@02 אמר לו אם כן אקללם במקומי, אמר לו לא תא'ר אֶת הָעָם, אמר לו אם כן אברכם, אמר לו אינם צריכים לברכתך כי בְרוּךְ הוא, משל אומרים לצרעה (ס"א לדבורה (כ"ה בזיטאמיר וביוסף דעת, אבל בה"ה "לדבורים" ובאוהח"ק דפוס א' ליתא) לא מדובשיך (כ"ה בזיטאמיר וברומא ואמשטרדם ובחומשים שלפנינו, אבל בה"ה "מדובשך") ולא מעוקציד (כנ"ל, ובה"ה מעוקצד") : @04(יג)@01@00להלך עמכם. @02@02 אלא עם שרים גדולים מכם, למדנו שרוחו גבוהה ולא רצה לגלות שהוא ברשותו של מקום אלא בלשון גסות, לפיכך ויסף עוד בָּלַק @82(פסוק טו)@02 : @04(יד)@01@00כי כבד אכבדך מאד. @02@02 יותר ממה שהיית (כ"ה בזיטאמיר ורומא, אבל בה"ה "שהיית") נוטל לשעבר @82(רצה לומר, במלחמת סיחון)@02 אני נותן לך : @04(יד)@01@00מלא ביתו כסף וזהב. @02@02 למדנו שנפשו רחבה ומחמד (כ"ה בה"ה ורומא ואמשטרדם, אבל בזיטאמיר "מחמד") ממון אחרים, אמר, ראוי לו ליתן לי כל כסף וזהב (כ"ה בזיטאמיר ואמשטרדם, אבל בה"ה "זהב") שלו, שהרי צריך לשכור חיילות רבות ספק נוצח ספק אינו נוצח, ואני ודאי נוצח : @03@00לא אוכל לעבור. @02@02 על כרחו גלה שהוא ברשות אחרים, ונתנבא כאן שאינו יכול לבטל הברכות שנתברכו האבות מפי השכינה : @04(יט)@01@00גם אתם. @02@02 פיו הכשילו, גם אַתֶּם סופכם לילך בפחי נפש כראשונים : @03@00מה יוסיף. @02@02 לא ישנה דבריו מברכה לקללה, הלואי שלא יוסיף לברך, כאן נתנבא שעתיד להוסיף להם ברכות על ידו : @04(כ)@01@00אם לקרוא (כ"ה באלקבץ עם אות ו) לך. @02@02 אם הקריאה שלך, וסבור אתה ליטול עליה שכר, קום לך אַתֶּם (כ"ה בה"ה אבל בזיטאמיר ג' תיבות אלו הם מן דיבור המתחיל עם תיבת "ואד") : @03@00ואד. @02@02 על כרחך אַתְּ הַדָּבָר אֲשֶׁר אֲדַבֵּר אֵלַיךְ אֹתוֹ תַעֲשֶׂה, ואף על פי כן וילך בלעם, אמר, שמא אפתנו ויתרצה : @04(כא)@01@00ויחבוש את אתונו. @02@02 מכאן, שהשנאה מקלקלת את השורה, שחבש הוא בעצמו, אמר הקדוש ברוך הוא, רשע (כ"ה בה"ה אבל בזיטאמיר "לבלעם", משום צענזור), כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר וישכם אברהם בבקר ויחבש אֶת חֲמורו @82(בראשית כב, ג)@02 : @00עם שרי מואב. @02@02 לבו כלבם שוה : @04(כב)@01@00ככי הולך הוא. @02@02 ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאוה לילך : @03@00לשטן לו. @02@02 מלאך של רחמים היה, והיה רוצה למנעו מלחטוא, שלא יחטא ויאבד : @03@00ושני נעריו עמו. @02@02 מכאן לאדם חשוב היוצא לדרך, יוליך עמו שני אנשים לשמשו, וחוזרים ומשמישים זה את זה : @04(כג)@01@00ותרא האתון. @02@02 והוא לא

ראה, שנתן הקדוש ברוך הוא רשות לבהמה לראות יותר מן האדם, שמתוך שיש בו דעת תטרף דעתו כשיראה מזיקין:
03@000@02@02@ (כ"ה בה"ה אבל בזיטאמיר חסר רש"י זו משום צענוזר). 02@02@02@ אמר, רשע זה הניח כלי אומנותו(כ"ה
באמשטרדם ובוינאציה ובחומשים שלפנינו, אבל בה"ה "אומנתו" ובזיטאמיר חסר רש"י זו), שכלי זיינן של אומות העולם(כ"ה
באמשטרדם, אבל בה"ה "עכו"ם") בחרב, והוא בא עליהם בפיו שהוא אומנות שלהם, אף אני אתפוש את שלו ואבוא עליו
באומנותו(כנ"ל), וכן היה סופו ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב 82@ (להלן לא, ח) 02@ : 04@ (כד) 01@000@02@ במשעול. 02@02@
כתרגומו בשביל, וכן אם ישפוק(כ"ה בה"ה כלשון הפסוק, אבל בזיטאמיר "יספוק") עפר ש'מרון לשעלים 82@ (מלכים-א כ, י) 02@
עפר הנדבק בכפות הרגלים בהלוכן, וכן מי מ'ד ב'שעלו מים 82@ (ישעיה מ, יב) 02@ ברגליו ובהלוכו: 03@000@02@ גדר מזה וגדר
מזה. 02@02@ סתם גדר של אבנים הוא: 04@ (כה) 01@000@02@ (כח) 02@02@ היא(כ"ה בזיטאמיר ובאמשטרדם, אבל בה"ה
"הוא") עצמה: 03@000@02@ (כח) 02@02@ את אחרים, את רגל בלעם: 04@ (כו) 01@000@02@ (כח) 02@02@ מלאך ה' עבור. 02@02@ לעבור עוד
לפניו להלן להיות לפניו במקום אחר, כמו והוא עבר לפניהם 82@ (בראשית לג, ג) 02@. ומדרש אגדה יש בתנחומא 82@ (ח) 02@ מה
ראה לעמוד בשלשה(כ"ה בה"ה אבל בזיטאמיר "בג") מקומות, סימני אבות הראהו: 04@ (כח) 01@000@02@ שלש רגלים. 02@02@
רמז(כ"ה באמשטרדם ובוינאציה ובאוח"ק דפוס א' ובחומשים שלפנינו "רמז", וכן במפרשי רש"י גרסי "רמז", באר בשדה, צדה
לדרך, משכיל לדוד אבל בדפוס א' ורומא ואלקבץ וה"ה זיטאמיר "רמזה") לו, אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה:
04@ (כט) 01@000@02@ התעללת. 02@02@ כתרגומו, לשון גנאי ובזיון: 03@000@02@ יש חרב בידי. 02@02@ גנות גדולה היה לו דבר זה
בעיני השרים, זה הולך להרוג אומה שלימה בפיו, ולאתון זו(כ"ה באמשטרדם ובאוח"ק דפוס א' ובחומשים שלפנינו, אבל בה"ה
זיטאמיר ורומא ואלקבץ בדפוס א' "זה") צריך לכלי זיון: 04@ (ל) 01@000@02@ הסכסכן הסכנתי. 02@02@ כתרגומו, וכן הלאל יסכן גבר
82@ (איוב כב, ב) 02@. ורבותינו דרשו מקרא זה בגמרא, אמרו ליה מאי טעמא לא רכבת אסוסיא, אמר להון בריבא שדאי ליה כו',
כדאיתא במסכת עבודה זרה(כ"ה בדפוס א', ובה"ה במסכת עכו"ם, ובזיטאמיר חסר ד' תיבות אלו) 82@ (ד) 02@:
04@ (לב) 01@000@02@ כי ירט הדרך לנגדי. 02@02@ רבותינו חכמי משנה(כ"ה בה"ה זיטאמיר ורומא ואמשטרדם ובוינאציה
ובאוח"ק דפוס א' ובאלקבץ ובדפוס א' ליתא תיבות זה, ורק מן מ"ג ולהלן "המשנה", והרא"ם גרס "רז"ל) דרשוהו 82@ (שבת
קה) 02@ נוטריקון, יראה, ראתה, נטתה, בשביל שהדרך לנגדי, כלומר לקנאתי ולהקניטני. ולפי משמעו, כי חרד הדרך לנגדי, לשון
רטט, כי ראיתי בעל הדרך שחרד ומיהר(כ"ה ברומא עם אות י) הדרך שהוא לכעסי ולהמרותי, ומקרא קצר הוא, כמו ותכל דוד
82@ (שמואל-ב יג, לט) 02@. לישנא אחרינא, ירט לשון רצון, וכן על(בכל הדפוסים ממש שראיתי עד מ"ג הגירסא "עלי" ורק מן מ"ג
ולהלן "ועלי" כלשון הפסוק) ידי רשעים ירטני 82@ (איוב טז, יא) 02@, מפייס ומנחם אותי על ידי רשעים שאין אלא מקניטים:
04@ (לג) 01@000@02@ אולי נטתה. 02@02@ כמו לולא(כ"ה בזיטאמיר וברומא, אבל בה"ה "לולי"), פעמים שאולי משמש בלשון
לולא(כנ"ל): 03@000@02@ אותכה הרגתי. 02@02@ הרי זה מקרא מסורס, והוא כמו גם הרגתי אותך, כלומר לא העכבה בלבד
קראתך(כ"ה בה"ה ורומא, אבל בזיטאמיר "קראתיד") על ידי, כי גם ההריגה: 03@000@02@ האותה החייתי. 02@02@ ועתה מפני
שדיברה(כ"ה בה"ה, אבל בזיטאמיר "שדברה" בלי אות י) והוכיחתך ולא יכולת לעמוד בתוכחתה, כמו שכתוב ויאמר לא 82@ (לעיל
פסוק ל) 02@, הרגתי, שלא יאמרו זו היא שסלקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב, שחם המקום על כבוד הבריות, וכן והרגת
את האשה ואת הבהמה(בכל הדפוסים הישנים ממש, איתא קודם הפסוק והרגת את האשה שבפסוק טז ואח"כ הפסוק ואת הבהמה
תהרגו שבפסוק טז, ורק מן מ"ג ולהלן שינו הפסוקים, ומסתמא עשו כן כיון שפסוק ט"ו הוא מוקדם לפסוק טז, וכן עשו בעוז והדר
ומאירת עינים חוץ הלקט בהיר שעשה כבדפוסים ישנים) 82@ (ויקרא כ, טז) 02@, וכן ואת הבהמה תהרגו 82@ (שם פסוק
טז) 02@: 02@ 04@ (לד) 01@000@02@ כי לא ידעתי. 02@02@ גם זה גנותו, ועל כרחו הודה, שהוא(כ"ה בזיטאמיר ואמשטרדם, אבל
בה"ה "הוא") היה משתבח שיצא דעת עליון 82@ (להלן כד, טז) 02@, ופיו העיד לא ידעתי: 03@000@02@ רע בעיניך אשובה
לי. 02@02@ להתריס נגד המקום היא תשובה זו, אמר לו, הוא בעצמו צוני ללכת 82@ (לעיל פסוק כ) 02@ ואתה מלאך מבטל את

דבריו, למוד הוא בכך שאומר דבר ומלאך מחזירו, אמר לאברהם קח נא את בְנֶךָ וגו' @82(בראשית כב, ב)@02 ועל ידי מלאך בטל את דברו, אף אני אם רע בְּעֵינַי צריך אני לשוב: @04(לה)@01@00לך עם האנשים. @02@02 בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו: @03@00ואפס. @02@02 על כרחך אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר אֶדְבָּר וגו': @03@00לך עם האנשים(רש"י זו ליתא בדפוס א' ורומא ואלקבץ ובווינאציה, אבל באמשטרדם ובה"ה וביזטאמיר ובאוהח"ק דפוס א' איתא, ונכתב באופן זה, קודם רש"י ד"ה לך עם האנשים, בדרך וכו' ואח"כ דיבור המתחיל ואפס (חוץ בה"ה לאו דיבור בפני עצמו הוא אלא המשך אחד הוא עם ואפס), ואח"כ דיבור המתחיל זו לך, וכ"ה במ"ג ובלקט בהיר וכ"ה בנחלת יעקב, אבל ביוסף דעת כתב דצריך להפכו ולכתבו לפני ד"ה ואפס וכן עשו במאירת עינים ועוז והדר ואני עשיתי כחומשים הישינים). @02@02 כי חלקך עמהם, וסופך ליאבד מן העולם: @03@00עם שרי בלק. @02@02 שמח לקללם כמותם: @04(לו)@01@00וישמע בלק. @02@02 שלח שלוחים לבשרו: @03@00אל עיר מואב. @02@02 אל מטרופולין(כ"ה ביזטאמיר ורומא, אבל בה"ה "מטרופולין") שלו, עיר החשובה שלו, לומר, רָאָה מה אלו מבקשים לעקור: @04(לו)@01@00האמנם לא אוכל כבדך. @02@02 נתנבא שסופו(כ"ה ביזטאמיר ואמשטרדם, אבל בה"ה "שבסופו") לצאת מעמו בקלון: @04(לט)@01@00קרית חוצות. @02@02 עיר מלאה שווקים, אנשים ונשים וטף בחוצותיה, לומר, רָאָה ורחם שלא יעקרו אלו: @04(מ)@01@00בקר וצאן. @02@02 דבר מועט, בָּקָר אחד וצֹאן אחד בלבד(חמשה תיבות הללו בה"ה הוא מוסגר, ובאוהח"ק ובאמשטרדם ובווינאציה ובאלקבץ ורומא ליתא כלל, אבל ביזטאמיר וברא"ם ובחומשים שלפנינו הוא להדיא): @04(מא)@01@00במות בעל. @02@02 02@02 כתרגומו לְרֵמָת דְּחַלְתִּיהּ, שם עבודת כוכבים: @04(ג)@01@00אולי יקרה ה' לקראתי. @02@02 אינו רגיל לדבר עמי ביום: @03@00ויילך שפי. @02@02 כתרגומו יחידי, לשון שופי ושקט, שאין עמו אלא שתיקה: @04(ד)@01@00ויקרא. @02@02 לשון עראי, לשון גנאי, לשון טומאת קרי, כלומר בקושי ובבזיון(ח' תיבות הללו חסר ביזטאמיר מפני צענוזר), ולא(כ"ה ביזטאמיר ובאוהח"ק דפוס א', אבל בה"ה הוא כזה [ולא] ובדפוסים ראשונים ליתא) היה נגלה עליו ביום אלא(כ"ה ביזטאמיר ובאוהח"ק דפוס א', אבל בה"ה הוא במוסגר ובדפוסים ראשונים ליתא) בשביל להראות חבתן של ישראל: @03@00אאת שבעת המזבחות. @02@02 שבעה מזבחות ערכתי אין כתיב כאן, אלא אֶת שֶׁבַע הַמִּזְבְּחוֹת, אמר לפניו, אבותיהם של אלו בנו לפניך שבעה מזבחות, ואני ערכתי כנגד כולן(כ"ה בה"ה עם אות ו), אברהם בנה ארבעה, ויָבֵן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו @82(בראשית יב, ז)@02, ויַעֲתֶק מִשָּׁם הָהָרָה וגו' @82(שם פסוק ח)@02, ויַאֲהֵל אֲבָרָם וגו' @82(שם יג, יח)@02, ואחד בהר המוריה @82(שם כב, ט)@02, ויצחק בנה אחד ויָבֵן שָׁם מִזְבֵּחַ וגו' ויָכְרוּ שָׁם עֶבְדֵי יִצְחָק בָּאָר @82(שם כו, כה)@02, ויעקב בנה שתיים, אחד בשכם @82(שם לג, כ)@02 ואחד בבית אל @82(שם לה, ז)@02: @03@00ואל פר ואיל במזבח. @02@02 ואברהם לא העלה אלא איל אחד: @04(ז)@01@00ארה לי יעקב ולכה זוועמה(כ"ה ברומא עם אות ו) ישראל. @02@02 בשני שמותיהם אמר לו לקללם, שמא אחד מהם אינו(כ"ה בה"ה ובחומשים שלפנינו, וכן כתב ביוסף דעת דצ"ל, אבל בכל שאר דפוסים ישינים ליתא תיבת "אינו", ובלקט בהיר הוא במוסגר) מובהק: @04(ח)@01@00מה אקוב(כ"ה ברומא עם אות ו) לא קבה אל. @02@02 כשהיו ראויים להתקלל לא נתקללו, כשהזכיר אביהם את עונם כִּי בָאִפֶּס הָרְגוּ אִישׁ @82(בראשית מט, ו)@02 לא קלל אלא אפס, שנאמר אָרוּר אֲפֹס @82(שם פסוק ז)@02, כשנכנס אביהם במרמה(כ"ה ביזטאמיר ואמשטרדם, אבל בה"ה "בערמה") אצל אביו היה ראוי להתקלל, מה נאמר שם, גַּם בָּרוּךְ יְהִיָּה @82(שם כז, לג)@02, במברכים נאמר אֵלֶּה יַעֲמְדוּ לְבָרֵךְ אֶת הָעָם @82(דברים כז, יב)@02, במקללים לא נאמר אלה(כ"ה בכל דפוסים ישינים שראיתי, נישט "ואלה") יעמדו לקלל את העם, אלא עַל הַקְּלָלָה @82(שם פסוק יג)@02, לא רצה להזכיר עליהם שם קללה: @03@00אלא זעם ה'. @02@02 אני אין כחי אלא שאני יודע לכוין השעה שהקדוש ברוך הוא כועס בה, והוא לא כעס כל הימים הללו שבאתי אליך, וזהו שנאמר עָמִי זָכָר נָא מֶה יַעֲצֵ וְגו' וְמָה עָנָה אֹתוֹ בְּלָעַם וגו' לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת ה' @82(מיכה ו, ה)@02: @04(ט)@01@00כרי מראש צורים אראנו. @02@02 אני מסתכל בראשיתם(כ"ה ביזטאמיר וברומא, אבל בה"ה "בראשית") ובתחלת שרשיהם, ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו, על ידי אבות ואמהות: @03@00הן עם לבדד ישכון. @02@02 הוא אשר זכו לו אבותיו לשכון בדד, כתרגומו: @03@00ובגוים לא יתחשב. @02@02 כתרגומו, לא יהיו

נעשין קלה עם שאר האומות(כ"ה בדפוס א', אבל בה"ה "העכו"ם", ובזיטאמיר חסר כמעט כל רש"י זו משום צענזור), שנאמר כי
אֶעֱשֶׂה קֵלָה בְּכָל הַגּוֹיִם וגו' @82(ירמיה ל, יא)@02 אינן נמנין עם השאר. דבר אחר, כשהן שמחין אין אומה(כ"ה בדפוס א', אבל
בה"ה "עכו"ם") שְׁמַחָה עִמָּהֶם, שנאמר ה' בָּדַד יִנְחֵנוּ @82(דברים לב, יב)@02, וכשהאומות(כ"ה בדפוס א', אבל בה"ה
"וכשהעכו"ם") בטובה, הם אוכלין עם כל אחד ואחד ואין עולה להם מן החשבון, וזהו וּבָגוּיִם לֹא יִתְחַשְּׁבּוּ : @04(י)@01@00מי מנה
עפר יעקב וגו'. @02@02 כתרגומו דְּעִדְקָא דְּבֵית יַעֲקֹב וכו' (כ"ה בזיטאמיר, אבל בה"ה וגו', ובשאר דפוסים ראשונים ליתא תיבות
הנ"ל רק הרש"י מתחיל "מארבע"), מארבע מִשְׁרֵיתָא(כ"ה בדפוס א' ב"י אחד, וכלשון אונקלוס בה"ה אבל בה"ה ברש"י ובזיטאמיר
ובאמסטרדם "משרייתא"), ד'(כ"ה בה"ה וזיטאמיר ובאמסטרדם, וכתבתי כן, בדפוס א' ארבעה, ובוינאציה ובאוהח"ק דפוס א'
"ארבע", אבל לא מצאתי גירסא כבמאירת עינים "מארבעה") דגלים. דבר אחר, עֶפְרַיִם יַעֲקֹב, אין חשבון במצות שהן מקיימין בעפר, לא
תִּחְרַשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר @82(דברים כב, י)@02, לֹא תִזְרַע כְּלָאִים @82(ויקרא יט, יט)@02, אִפְרַח פֶּרֶה @82(לעיל יט)@02, ועפר סוטה
@82(לעיל ה, ה)@02, וכיוצא בהם : @03@00מספר את רובע ישראל. @02@02 רביעותיהן, זרע היוצא מן התשמיש שלהם(כ"ה
בה"ה אבל בזיטאמיר שינו משום צענזור) : @03@00תמות נפשי מות ישרים. @02@02 שבהם : @04(יג)@01@00וקבנו לי. @02@02
לשון צווי, קללהו לי : @04(יד)@01@00שדה צופים. @02@02 מקום גבוה היה, ששם הצופה עומד לשמור אם יבא חיל על העיר :
@03@00ראש הפסגה. @02@02 בלעם לא היה קוסם כבלק, ראה בלק שעתידה פרצה(כ"ה בזיטאמיר אבל בה"ה "פירצה") להפרץ
בישראל משם, ששם מת משה, כסבור ששם תחול עליהם הקללה, וזו היא הפרצה(כנ"ל) שאני רואה : @04(טו)@01@00אקרה
כה. @02@02 מאת הקדוש ברוך הוא : @03@00אקרה(כ"ה בזיטאמיר אבל בה"ה לאו דיבור המתחיל הוא). @02@02 לשון אתפעל :
@04(טז)@01@00וישם דבר בפיו. @02@02 ומה היא השימה הזאת, ומה חסר המקרא באמרו שוב אֶל בָּלַק וְכֹה תִדְבֹּר, אלא כשהיה
שומע שאינו נרשה לקלל, אמר, מה אני חוזר אצל בלק לצערו, ונתן לו הקדוש ברוך הוא רסן וחכה בפיו, כאדם הפוקס בהמה בחכה
להוליכה אל אשר ירצה(כ"ה בה"ה אבל בזיטאמיר חסר ח' תיבות הללו משום צענזור), אמר לו, על כרחך תשוב אל בלק :
@04(יז)@01@00ושרי מואב אתו. @02@02 ולמעלה @82(פסוק ו)@02 הוא אומר וְכָל שְׂרֵי מוֹאָב, כיון שראו שאין בו תקוה הלכו
להם מקצתם ולא נשארו אלא מקצתם : @03@00ממה דבר ה'. @02@02 לשון צחוק הוא זה, כלומר אינך ברשותך :
@04(יח)@01@00קום בלק. @02@02 כיון שראהו מצחק בו נתכוון לצערו, עמוד על רגליך, אינך רשאי לישב ואני שלוח אליך
בשליחותו של מקום : @03@00בנו צפור. @02@02 לשון מקרא הוא זה, כמו חִיתוֹ יָעַר @82(תהלים נ, י)@02, וְחִיתוֹ אָרְץ
@82(בראשית א, כד)@02, לְמַעַנְנוּ מִיָּם @82(תהלים קיד, ח)@02 : @04(יט)@01@00לא איש וגו'. @02@02 כבר נשבע להם להביאם
ולהורישם ארץ שבעה אומות(כ"ה בזיטאמיר, אבל בה"ה ז' עכו"ם), ואתה סבור להמיתם במדבר : @03@00ההוא אמר
וגו'. @02@02 בלשון תימה(כ"ה בה"ה ורומא, אבל בזיטאמיר "תימא"), ותרגומו וְתִיבִין(כ"ה ברש"י בזיטאמיר כאונקלוס בה"ה
אבל בה"ה ברש"י "ותייבין") ומתמלקין, חוזרים(כ"ה בזיטאמיר, אבל בה"ה "חוזרין") ונמלקין לחזור בהם(כ"ה בזיטאמיר
ואמסטרדם, אבל בה"ה "בהן") : @04(כ)@01@00הנה ברך לקחתי. @02@02 אתה שואלני מה דָּבָר ה' @82(לעיל פסוק יז)@02,
קבלתי ממנו לברך אותם, (ס"א, בְּרַךְ כמו לברך(כ"ה בה"ה, אבל בזיטאמיר לברך ה')) : @03@00וברך ולא אשיבנה. @02@02 הוא
ברך אותם, ואני לא אשיב את ברכתו : @03@00וברך(כ"ה בזיטאמיר אבל בה"ה לאו דיבור המתחיל הוא). @02@02 כמו וּבְרַךְ, וכן
היא(כ"ה בזיטאמיר ורומא ואלקבץ עם אות י) גזרת(כ"ה בזיטאמיר ובאמסטרדם, אבל בה"ה "גזירת") ריש(כ"ה בזיטאמיר, אבל
בה"ה ריש בלי "), כמו אוֹיֵב חָרֵף @82(תהלים עד, יח)@02 כמו חָרֵף @02, וכן וּבִצֹּעַ בְּרַךְ @82(שם י, ג)@02 המהלל ומברך את
הגוזל ואומר אל תירא כי לא תענש, שלום יהיה לך, מרגיז הוא להקדוש ברוך הוא, ואין לומר בְּרַךְ שם דבר, שאם כן היה נקוד בפתח
קטן @82(רצה לומר, סגול תחת הרי"ש(כ"ה בה"ה וזיטאמיר) @02(וטעמו למעלה, אבל לפי שהוא לשון פעל, הוא נקוד קמץ קטן
@82(רצה לומר, צירי(כ"ה בה"ה אבל בזיטאמיר ליתא))@02(וטעמו למטה : @04(כא)@01@00ללא הביט און ביעקב וגו'. @02@02
כתרגומו. דבר אחר, אחרי פשוטו הוא נדרש מדרש נאה : @03@00ללא הביט(כ"ה בה"ה ובאמסטרדם ובוינאציה, אבל בה"ה לאו

דיבור המתחיל הוא). 02@02@ הקדוש ברוך הוא און שפיעקב, כשהן כ"ה בה"ה וזיטאמיר ורומא, נישט "שכשהו" עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהם ובעמלן שהן עוברין על דתו: 03@00עמל כ"ה בזיטאמיר ובאוהח"ק דפוס א', אבל בה"ה לאו דיבור המתחיל הוא). 02@02@ לשון עבירה, כמו הרה"ל לא מצאתי גירסא "והרה" גם במ"ג "הרה" עמל 82@ (תהלים ז, טו) 02@, כי אֶתָּה עָמַל וְכַעַס תִּבְטֵי 82@ (שם י, יד) 02@, לפי שהעבירה היא עמל לפני המקום: 03@00ה' אלהיו עמו. 02@02@ אפילו מכעיסין וממרין כ"ה בה"ה וזיטאמיר ורומא באות ו) לפניו אינו זו מתוכן: 03@100ותרועת מלך בו. 02@02@ לשון חבה ורעות, כמו רָעָה דָּוִד 82@ (שמואל-ב טו, לו) 02@ אוהב דוד, וַיִּתְּנָה לְמַרְעָהּ 82@ (שופטים טו, ו) 02@, וכן תרגם אונקלוס וּשְׂכִינֹת מְלָכָהּוֹן בִּינְיָהוֹן: 04@ (כב) 01@100אל מוציאם ממצרים. 02@02@ אתה אמרת הִנֵּה עִם יָצָא מִמִּצְרַיִם 82@ (לעיל כב, ה) 02@, לא יצא מעצמו אלא האלהים הוציאם: 03@00כתועפות ראם לו. 02@02@ כתוקף רום וגובה שלו, וכן וְכִסֵּף תוֹעֲפוֹת 82@ (איוב כב, כה) 02@ לשון מעוז המה, ואומר אני שהוא לשון עוף בכל הדפוסים הראשונים שראיתי עד מ"ג הגירסא "עוף" וכן הוא ברא"ס, (חוץ בבאר בשדה ורק מן מ"ג ולהלן "ועוף") יעופף 82@ (בראשית א, כ) 02@ המעופף ברום וגובה, ותוקף רב הוא זה, תועפות ראם כ"ה בה"ה נישט ותועפת עם ו', אבל בזיטאמיר הוא דיבור המתחיל "ותועפות ראם" וכ"ה באמשטרדם ובווינאציה ובאוהח"ק דפוס א', אבל בדפוס א' ורומא ובאלקבץ לאו דיבור המתחיל הוא, עפית גובה. דבר אחר, תועפת ראם, תוקף ראמים, ואמרו רבותינו 82@ (גיטין סח:) 02@ אלו השדים: 04@ (כג) 01@100ככי לא נחש ביעקב. 02@02@ כי ראויים כ"ה בזיטאמיר אבל בה"ה "ראויים" הם לברכה, שאין בהם מנחשים וקוסמים כ"ה בזיטאמיר ואמשטרדם, אבל בה"ה ורומא "וקוסמין": 03@00כעת יאמר ליעקב וגו'. 02@02@ עוד עתיד להיות עת קֶצֶת הזאת, אשר תגלה חבתן לעין כל, שהן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו, ומחיצתן לפניו ממלאכי השרת, והם ישאלו להם מַה פָּעַל אֵל, וזהו שנאמר וְהָיָה יַעֲקֹב רֹאֵת אֶת מוֹרֵיךְ 82@ (ישעיה ל, כ) 02@. דבר אחר, יֶאֱמַר לְיַעֲקֹב, אינו לשון עתיד אלא לשון הווה, אינן צריכים כ"ה בזיטאמיר ובאמשטרדם, אבל בה"ה "צריכין" למנחש וקוסם, כי בכל עת שצריך להאמר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא ומה גזרותיו במרום, אינן מנחשים וקוסמים, אלא נאמר כ"ה בדפוס א' ורומא ואלקבץ ואמשטרדם ובווינאציה ואוהח"ק דפוס א' וה"ה, אבל בזיטאמיר וכן מ"ג ולהלן "נמסר" וכן בחומשים שלפנינו להם על פי נביאיהם מה היא כ"ה בזיטאמיר ואמשטרדם ובחומשים שלפנינו, אבל בה"ה "הוא" גזירת כ"ה בה"ה עם אות י המקום, או אורים ותומים מגידים להם, ואונקלוס לא תרגם כן: 04@ (כד) 01@100הן עם כלביא יקום וגו'. 02@02@ כשהן עומדין משינתן כ"ה בה"ה, אבל בזיטאמיר "משנתן" שחרית, הן מתגברים קְלָבִיא וְכָאֲרִי לחטוף את המצות, ללבוש טלית כ"ה בה"ה וזיטאמיר ואוהח"ק דפוס א' ואמשטרדם ובווינאציה, וכ"ה במשכיל לדוד, וכ"ה בחומש מאירת עינים, אבל בדפוס א' ורומא ואלקבץ "ציצית" וכ"ה בעוז והדר לקרוא את שמע ולהניח תפילין: 03@00לא ישכב. 02@02@ בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו, כיצד קורא את שמע על מטתו ומפקיד רוחו ביד המקום, בא מחנה וגייס להזיקם, הקדוש ברוך הוא שומרם ונלחם מלחמותם ומפילם חללים. דבר אחר, הן עם קְלָבִיא יָקוּם וגו' כתרגומו: 03@100ודם חללים ישתה. 02@02@ נתנבא שאין משה מת עד שיפיל מלכי מדין חללים ויהרג הוא עמהם, שנאמר וְאֵת בָּלָעַם בֶּן בְּעוֹר הַקּוֹסֶס הִרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחָרֵב עַל בקרא כתיב "אל", אבל עד מ"ג לא ראיתי שום דפוס דגרסי "אל" אלא "על" להכי לא עשיתי נקודות חלליהם 82@ (יהושע יג, כב) 02@: 04@ (כה) 01@100גם קב לא תקבנו. 02@02@ גם ראשון מוסף כ"ה בזיטאמיר ואמשטרדם, אבל בה"ה "מוסיף" על גם השני, וגם שני על גם ראשון, וכן גם לי גם לך לא יִהְיֶה 82@ (מלכים-א ג, כו) 02@, וכן גם בָּחוּר גם בְּתוּלָה 82@ (דברים לב, כה) 02@: 04@ (כו) 01@100קובותו כ"ה ברומא עם שני וואו"ן לי. 02@02@ אין זה לשון צווי כמו וְקָבְנוּ 82@ (לעיל פסוק יג) 02@, אלא לשון עתיד, אולי יישר בעיניו ותקבנו לי משם, מלדיר"ש בלע"ז: 04@ (כח) 01@100ראש הפעור. 02@02@ קוסם היה בלק, וראה שהן עתידין ללקות על ידי פעור, ולא היה יודע במה, אמר, שמא הקללה תחול עליהם משם, וכן כל החוזים בכוכבים רואים ואין כ"ה באמשטרדם ובווינאציה ובה"ה וזיטאמיר ובאוהח"ק דפוס א' ומ"ג ועוז והדר, אבל בדפוס א' ובאלקבץ "ואינם", וכ"ה במאירת עינים וברומא "ואינן" יודעים מה רואים: 04@ (א) 01@100ורא בלעם כי טוב וגו'. 02@02@ אמר איני צריך לבדוק בהקדוש ברוך הוא כי לא יחפוץ לקללם: 03@100ולא

הלך כפעם בפעם. 02@02@ כאשר עשה ב'כ"ה בה"ה וזיטאמיר ואמשטרדם, אבל בווינאציה ובאוהח"ק דפוס א' "שני", ובחומשים לפנינו "שתי" להכי כתבתי "ב' פעמים: 003@000 לקראת נחשים (כ"ה בזיטאמיר אבל בה"ה לאו דיבור המתחיל הוא). 02@02@ לנחש אולי יקרה ה' לקראתו כרצונו, אמר, רוצה ולא (כ"ה בדפוס א' ובווינאציה ואמשטרדם וה"ה וזיטאמיר ואוהח"ק דפוס א', אבל ברומא ואלקבץ ובחומשים שלפנינו "ואינו") רוצה לקללם (בדפוס א' ורומא הגירסא "אקללם, אבל בשאר דפוסים "לקללם" עי' ביוסף הלל ובספר עיונים), אזכיר עונותיהם והקללה על הזכרת עונותיהם תחול: 003@000 וישת אל המדבר פניו. 02@02@ כתרגומו: 04@01@ (ב) 001@000 וישא בלעם את עיניו. 02@02@ בקש (לא מצאתי דפוס "ביקש") להכניס בהם עין רעה, והרי יש לך שלש (כ"ה ברומא, אבל בה"ה וזיטאמיר ג') מדותיו, עין רעה ורוח גבוהה (כ"ה בה"ה ורומא, אבל בזיטאמיר "גבוה") ונפש רחבה האמורים למעלה 82@ (לעיל כב, יג-יח): 02@02@ : 003@000 שוכן לשבטיו. 02@02@ ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינו (כ"ה בזיטאמיר ואמשטרדם אבל בה"ה "ואינו") מעורבין, ראה שאין פתחיהם מכוונין זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אוהל חבירו: 003@000 ותהי עליו רוח אלהים. 02@02@ עלה בלבו שלא יקללם: 04@01@ (ג) 001@000 בבנו בעור (כ"ה ברומא עם אות ו). 02@02@ כמו למענין מים 82@ (תהלים קיד, ח): 02@02@ ומדרש אגדה 82@ (תנחומא יג) 02@02@ שניהם היו גדולים מאבותיהם, בלק בנו צפ"ר 82@ (לעיל כג, יח): 02@02@ אביו בנו הוא במלכות, ובלעם גדול מאביו בנביאות (כ"ה בדרומא, אבל בה"ה "בנבוא", ובזיטאמיר בנבואות), מנה (כ"ה ברומא ואלקבץ ואמשטרדם ובווינאציה, אבל בה"ה וזיטאמיר "ומנה") בן פרס היה: 003@000 שתום (כ"ה ברומא עם אות ו) העין. 02@02@ עינו נקורה ומוצאת לחוץ וחור שלה נראה פתוח, ולשון משנה הוא (כ"ה בזיטאמיר ואמשטרדם, אבל בה"ה "היא"), כדי שישתום ויסתום ויגוב 82@ (עבודה זרה סט). 02@02@ (בזיטאמיר חסר שורות אלו משום צענוזור) ורבותינו אמרו 82@ (נדה לא). 02@02@ לפי שאמר ומספר את רבע ישפאל 82@ (לעיל כג, יח) 02@02@ שהקדוש ברוך הוא יושב ומונה רביעותיהן של ישראל מתי תבא טפה שנולד הצדיק ממנה, אמר בלבו, מי שהוא קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדברים הללו, ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם. ויש מפרשים, שתם העין, פתוח העין, כמו שתרגם אונקלוס, ועל שאמר שתם העין ולא אמר שתם העינים למדנו שסומא באחת מעיניו היה: 04@01@ (ד) 001@000 נופל (כ"ה ברומא עם אות ו) וגלוי עינים. 02@02@ פשוטו כתרגומו, שאין נראה עליו אלא בלילה כשהוא שוכב. ומדרשו (לא ציינו מראה מקום, ובלקט בהיר מציין ליונתו בן עוזיאל), כשהיה נגלה עליו לא היה בו כח לעמוד על רגליו ונופל על פניו, לפי שהיה ערל ומאוס להיות נגלה עליו (ז' תיבות הללו חסר בזיטאמיר משום צענוזור) בקומה זקופה לפניו: 04@01@ (ה) 001@000 מה טובו אהליך, מה טובו אוהל שילה ובית עולמים בישובן שמקריבין בהם קרבנות לכפר עליהם (כ"ה בה"ה וזיטאמיר ובווינאציה ואמשטרדם ואלקבץ ובאוהח"ק דפוס א' (וכן במאירת עינים ולקט בהיר), וברומא ודפוס א' יש גירסא אחרת, אבל במ"ג ועוז והדר "עליכם"): 003@000 משכנותיך (כ"ה בווינאציה ובאמשטרדם, אבל בה"ה וזיטאמיר לאו דיבור המתחיל). 02@02@ אף כשהן חריבין (כ"ה בזיטאמיר עם ב' יודיין), לפי שהן משכון עליכם (בזיטאמיר ואלקבץ ובווינאציה "עליכם", אבל בה"ה ואמשטרדם (ומאירת עינים) ובאוהח"ק דפוס א' ולקט בהיר "עליהם"), וחורבנן כפרה על הנפשות, שנאמר כלה ה' את חמיתו 82@ (איכה ד, יא) 02@02@, ובמה כלה, ויצת אש בציון 82@ (שם) 02@02@ : 04@01@ (ו) 001@000 כנחלים נטיו. 02@02@ שנארכו ונמשכו לנטות למרחוק, אמרו רבותינו, מברכותיו של אותו רשע (כ"ה בה"ה אבל בזיטאמיר "בלעם" משום צענוזור) אנו למדין מה היה בלבו לקלל (כ"ה בדפוס א' באמשטרדם ובווינאציה ובה"ה ובאלקבץ ובאוהח"ק דפוס א' ורומא, אבל בזיטאמיר "לקלל", ובחומשים שלפנינו ובמ"ג "לקללם") כשאמר להשית אל המדבר פניו 82@ (לעיל פסוק א) 02@02@, וכשהפך המקום את פיו ברכם מעין (כ"ה בזיטאמיר אבל בה"ה "מעניין") אותן קללות שבקש לומר כו' כדאיתא בחלק 82@ (סנהדרין קה). 02@02@ : 003@000 כאהלים. 02@02@ 02@02@ כתרגומו, לשון מ' ונאקלות 82@ (תהלים מה, ט): 02@02@ : 03@000 נטע ה'. 02@02@ בגן (כ"ה בזיטאמיר אבל בה"ה חסר תיבה זו אבל רואין שיש מקום חלק לתיבה זו) עדן. לשון אחר, פאקלים נטע ה', כשמים המתוחין כאהל, שנאמר וימתחם פאקל לשבת 82@ (ישעיה מ, כב) 02@02@, ולשון זה אינו, דאם כן היה לו לינקד כאקלים (אליף בקמץ חטף) (הנה תיבות הללו "ולשון זה אינו וכו' איתא בחומש ה"ה וזיטאמיר

בהדיא בלי מוסגר, רק ג' תיבות אחרונות במוסגר אל"ף בק"ח, ובאמשטרדם ובווינאציה ובאוהח"ק דפוס א' ובדפוס א' ליתא כלל וכן ליתא שם הראיה של וימתחם כאהל לשבת, וברומא איתא להדיא ולשון זה אינו, שאם כן היה לו לנקוד כאהלים, וביוסף דעת מבואר דלאו מלשון רש"י הוא והוא מביא בגירסא היה לו לינקד האלף בחולם, ובספר הזכרון מביא שניהם (החולם או בקמץ חטף, וכיון שיש ספיקות בזה עשיתי כה"ה וזיטאמיר): @03@00נטע ה'כ"ה בזיטאמיר ובאמשטרדם ובווינאציה אבל בה"ה לאו דיבור המתחיל הוא. @02@02 לשון נטיעה מצינו באהלים, שנאמר וַיִּטַּע אֶהְלֵיכֶם בְּרומא כלשון הפסוק, אבל בה"ה "אהלו" אֶפְדְּנוּ @82@ (דניאל יא, מה) @02@ : @04@ (ז) @01@00מדליו. @02@02 מבאותיו, ופירושו כתרגומו: @03@00זורעו במים רבים. @02@02 לשון הצלחה הוא, (בזיטאמיר איתא כאן תיבת זרעו, אבל ליתא בה"ה ורומא ואלקבץ ואמשטרדם ובווינאציה ובחומשים שלפנינו) כזרע הזרוע על פני המים: @03@00וירום (כ"ה ברומא עם אות ו) מאגג מלכו. @02@02 מלך ראשון שלהם יכבוש את אגג מלך עמלק: @03@00ותנשא מלכותו (כ"ה ברומא עם אות ו). @02@02 של יעקב יותר ויותר, שיבא אחריו דוד ושלמה: @04@ (ח) @01@00אל מוציאו ממצרים. @02@02 מי גרם (כ"ה בה"ה ורומא ודפוס א', אבל באלקבץ וזיטאמיר ובווינאציה ואמשטרדם ובחומשים שלפנינו "גורם") להם הגדולה הזאת, אֵל המוציאם מִמִּצְרַיִם בתוקף ורום שלו, יאֵכֶל (כ"ה באמשטרדם ובווינאציה וכ"ה בחומשים שלפנינו, אבל בה"ה וזיטאמיר דיבור המתחיל הוא) את הגוים, שהם צָרִי: @03@00ועצמותיהם. @02@02 של צרים: @03@00יגרם. @02@02 מנחם פתר בו לשון שבירה, וכן לא גָרְמוּ לְבִקֵּר @82@ (צפניה ג, ג) @02@, וכן וְאֵת (כ"ה ברומא כלשון הפסוק אבל בה"ה וזיטאמיר "את") חֲרָשֶׁיהָ (כ"ה בה"ה כלשון הפסוק, אבל בזיטאמיר "חרסיה") תִּגְרְמִי @82@ (יחזקאל כג, לד) @02@. ואני אומר, לשון עצם הוא, שמגרר הבשר בשיניו מסביב והמוח שבפנים, ומעמיד העצם על ערמימותו: @03@00וחציו ימחץ. @02@02 אונקלוס תרגם חֲצִיו של צרים, חלוקה שלהם, כמו בְּעָלֵי חֲצִים @82@ (בראשית מט, כג) @02@ מרי פלגותא (כ"ה בזיטאמיר ובאוהח"ק דפוס א', אבל בה"ה ב' תיבות הללו במוסגר, אגב, באונקלוס שם הגירסא בה"ה "בעלי פלגותא", וכיון שאיני עושה נקודות על תיבת מרי אין לו פשט לעשות רק על פלגותא), (ס"א, לשון חלוקה וחציה) (כ"ה בה"ה אבל בזיטאמיר וחצייה) (וכן יִמְחֹץ לשון ויִמְחָצָה וְחִלְפָה רָקְתּוֹ @82@ (שופטים ה, כו) @02@, שיחצו את ארצם. ויש לפתור לשון חצים ממש, חֲצִיּוֹ (כ"ה בזיטאמיר ורומא, אבל בה"ה "חצים") של הקדוש ברוך הוא יִמְחֹץ בדמם של צרים, יטבול ויצטבע בדמם, כמו לִמְעַן תִּמְחֹץ רִגְלֶךָ (כ"ה בזיטאמיר וברומא, אבל בה"ה "רגליך") בְּדָם @82@ (תהלים סח, כד) @02@, ואינו זו מלשון מכה, כמו מְחַצְתִּי @82@ (דברים לב, לט) @02@, שהצבוע בדם נראה כאילו מחוץ ונגוע: @04@ (ט) @01@00כרע שכב כארי. @02@02 כתרגומו, יתישבו בארצם בכח ובגבורה: @04@ (י) @01@00ויספוק (כ"ה ברומא עם אות ו). @02@02 הכה זו על זו: @04@ (יג) @01@00לעבור (כ"ה ברומא עם אות ו) את פי ה'. @02@02 כאן לא נאמר אֶלָּהִי כמו שאמר (כ"ה בדפוס א' ורומא ואלקבץ ואמשטרדם ובווינאציה וה"ה ומ"ג, אבל באוהח"ק דפוס א' וזיטאמיר והחומשים שלפנינו "שנאמר", ורק ברומא איתא גם לפני זה "כאן לא אמר") בראשונה @82@ (לעיל כב, יח) @02@, לפי שידע שנבאש בהקדוש ברוך הוא ונטרד: @04@ (יד) @01@00הולך לעמי. @02@02 מעתה הריני כשאר עמי, שנסתלק הקדוש ברוך הוא מעליו (כ"ה בה"ה ובזיטאמיר ובאמשטרדם ובווינאציה ובדפוס א' ובאוהח"ק דפוס א' ובלבוש, ועד מ"ג לא מצאתי גירסא "מעליו" כמו שעשעו בחומשים החדשים מן מ"ג ולהלן): @03@00לכה איעצך. @02@02 מה לך לעשות, ומה היא (כ"ה בזיטאמיר ואמשטרדם אבל בה"ה "הוא") העצה, אלהיהם של אלו שונא זמה הוא כו' (כ"ה בה"ה ואמשטרדם, אבל בזיטאמיר עם ו' "וכו") כדאיתא בחלק @82@ (סנהדרין קו). @02@, תדע (כ"ה בזיטאמיר ורומא ואמשטרדם, אבל בה"ה "ותדע") שבלעם השיא עצה זו להכשילם בזמה, שהרי נאמר הן הִנֵּה הָיוּ לְבָנִי יִשְׂרָאֵל בְּדִבְרִי בְּלָעַם @82@ (להלן לא, טז) @02@ : @03@00אשר יעשה העם הזה לעמך. @02@02 מקרא קצר הוא זה, אֵינֶפֶץ להכשילם, ואומר לך מה שהן עתידין להרע למואב בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, (בה"ה "כמ"ש", אבל ליתא בשאר דפוסים) ויִמְחֹץ פְּאֵתִי מוֹאָב @82@ (להלן פסוק יז) @02@, והתרגום (כ"ה בזיטאמיר וה"ה, עם אות ו) מפרש קוצר (כ"ה בה"ה וברומא אבל בזיטאמיר "קיצור") העברי (ויקטול וכו') (כ"ה בזיטאמיר במוסגר אבל בה"ה הוא להדיא, הנה יש בכאן מה להאריך, דהנה היה גירסא ברש"י פסוק יז ומחץ פאתי מואב, התרגום מפורש קוצר העברי ויקטול, וכ"ה בחומש אמשטרדם ובחומש אוהח"ק

[illegible]

ו. 02@02@ וכן פירש דניאל 82@ (יא) 02@ עד די קטילת (כ"ה בה"ה כלשון הפסוק, אבל בזיטאמיר "דקטילת") חיותא והובד גשמה: 02@03@ ספינות גדולות, כדכתיב וְצִי אֲדִיר 82@ (ישעיה לג, כא) 02@ ובורני רבתא: 04@ (א) 01@00@03@ בשטים. 02@02@ כך שמה: 02@03@00@ לזנות אל בנות מואב. 02@02@ על ידי עצת בלעם כדאיתא בחלק 82@ (סנהדרין קו). 02@04@ (ב) 01@00@ וישתחוו לאלהיהן. 02@02@ כשתקף יצרו עליו ואומר לה השמיעי (כ"ה בה"ה וזיטאמיר ואמשטרדם עם ב' יודיין) לי, והיא מוציאה לו דמות פעור מחיקה, ואומרת לו השתחוה לזה: 04@ (ג) 01@00@ פערור (רש"י זו ליתא בזיטאמיר משום צענזור אבל בה"ה איתא). 02@02@ על שם שפוערין לפניו פי הטבעת ומוציאין רעי, וזו היא עבודתו: 03@00@ ויחר אף ה' בישראל. 02@02@ שלח בהם (כ"ה בה"ה ובאוהח"ק דפוס א' וביוסף דעת ובחומשים שלפנינו, אבל בזיטאמיר ובדפוס א' ורומא ואלקבץ ואמשטרדם ובוינאצה "בם") מגפה: 04@ (ד) 01@00@ קח את כל ראשי העם. 02@02@ לשפוט את העובדים לפעור: 03@00@ והוקע אותם. 02@02@ את העובדים: 03@00@ והוקע (כ"ה בזיטאמיר אבל בה"ה לאו דיבור המתחיל הוא). 02@ היא תלייה, כמו שמצינו בבני שאול והוקענום לה' 82@ (שמואל ב כא, ו) 02@, ושם תלייה מפורשת בעבודת (כ"ה בזיטאמיר, אבל בה"ה ואמשטרדם ובוינאצה "עבודת כוכבים" ובדפוס א' "ודין עבודה זרה בסקילה", ובאלקבץ "כל עובדי עבודה זרה בסקילה") אלילים בסקילה, וכל הנסקלים נתלין: 03@00@ נגד השמש. 02@02@ לעין כל. ומדרש אגדה 82@ (תנחומא יט) 02@, השמש מודיע את החוטאים, הענן נקפל מכנגדו (כ"ה באלקבץ ובה"ה ובאמשטרדם אבל בזיטאמיר "מכנגדם") והחמה זורחת עליו: 04@ (ה) 01@00@ הרגו איש אנשיו (בדפוסים ראשונים רומא אלקבץ ועוד ליכא רש"י זו רק בה"ה וזיטאמיר). 02@02@ כל אחד ואחד מדייני ישראל היה הורג שנים, ודייני ישראל שמונה (כ"ה ביוסף דעת אבל בה"ה וזיטאמיר ח', ובעוז והדר כתב ז' כיון שכן הוא בגמ' שם אבל לא ידעתי למה לא הוסיף עוש שש מאות כדאיתא שם בגמ') רבוא ושמונת (כנ"ל) אלפים, כדאיתא בסנהדרין 82@ (יח). 02@04@ (ו) 01@00@ והנה איש מבני ישראל בא (כ"ה בה"ה וזיטאמיר ואמשטרדם ובוינאצה ובאוהח"ק דפוס א' ודפוס א' ורק מן מ"ג ולהלן איתא והנה איש וגו'). 02@02@ נתקבצו שבטו של שמעון אצל זמרי שהיה נשיא שלהם, ואמרו (כ"ה ברומא וכן כתב ביוסף דעת דצריך לומר, אבל בשאר דפוסים ראשונים "אמרו") לו, אנו נידונין ואתה יושב וכו', כדאיתא באלו הן הנשרפין (כ"ה בזיטאמיר, אבל בה"ה הנשרפים) בסנהדרין (כ"ה בה"ה ובזיטאמיר ובאלקבץ) 82@ (פב). 02@03@00@ המדינית. 02@02@ כזבי בת צור: 03@00@ לעיני משה. 02@02@ אמר לו, משה, זו אסורה או מותרת, אם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך כו', כדאיתא התם 82@ (שם) 02@03@ והמה בוכים. 02@ נתעלמה ממנו הלכה (כל הבועל ארמית קנאין פוגעין בו) (כ"ה בה"ה ובאוהח"ק דפוס א' במוסגר, ובזיטאמיר ליתא משום צענזור), געו כולם בבכיה, בעגל עמד משה כנגד ששים (כ"ה ברומא, אבל בה"ה וזיטאמיר ס') רבוא, שנאמר וַיִּטְחֶן עַד אֲשֶׁר דָּק וגו' 82@ (שמות לב, כ) 02@ וכאן רפו ידיו, אלא כדי שיבא פינחס ויטול את הראוי לו: 04@ (ז) 01@00@ וירא פינחס. 02@02@ ראה מעשה ונזכר הלכה, אמר לו למשה מקובלני ממך הבועל ארמית קנאין פוגעין בו (כ"ה בה"ה, אבל בזיטאמיר ליתא משום צענזור אלא מקובלני ממך וכו'), אמר לו קריינא דאגרתא איהו (כ"ה בזיטאמיר אבל בה"ה "איהי") ליהוי פרוונקא, מיד וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ וגו': 04@ (ח) 01@00@ אל הקובה (כ"ה באלקבץ עם אות ו). 02@02@ אל האוהל: 03@00@ אל קבתה. 02@02@ כמו הַלְחִיִּים (כ"ה בכל דפוסים חוץ בדפוס א' דאיתא לשון הפסוק "הזרוע והלחיים") (ס"א, אל הקיבה) וְהִקְבָּה 82@ (דברים יח, ג) 02@, (בזיטאמיר חסר מכאן ז' תיבות משום צענזור) כיוון בתוך זכרות של זמרי ונקבות שלה וראו כולם שלא לחנם הרגם, והרבה נסים נעשו לו וכו' כדאיתא התם 82@ (סנהדרין פב): 02@:

חסלת פרשת בלק